

Organizace soudů v ČR a základní principy soudní organizace

(Vybrané otázky)

Obsah

- Pojem soudnictví a soudní moci
- Soudní soustava v České republice
- Vnitřní organizace soudů
- Správa soudnictví
- Základní principy soudní organizace

Pojem soudnictví a soudní moci

Státní moc

- Státní moc (teorie dělby moci)
 - Zákonodárná
 - Výkonná
 - **Soudní**
- Dělba moci je reakcí na přirozenou tendenci ke koncentraci moci a je garancí proti libovůli a zneužití moci
- Vztahy soudní moci k moci zákonodárné a výkonné
 - Oddělenost, samostatnost a nezávislost
 - Systém kontroly a vzájemného vyvažování

Základní prameny právní úpravy v ČR I.

- Ústava ČR (hlava čtvrtá – moc soudní, čl. 81 až čl. 96)
- Listina základních práv a svobod (hlava pátá)
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)
- Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců

Základní prameny právní úpravy v ČR II.

- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- Některé další zákony a podzákoné předpisy, např.
 - Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících
 - Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
 - Jednací řád Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2003 (viz www.nsoud.cz)
 - Instrukce MSp č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Soudnictví – ústavní základy

- Čl. 81 Ústavy: „Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.“
- Čl. 90 Ústavy: „Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“
- Čl. 83 – ústavní soudnictví
- Čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod – správní soudnictví

Soudnictví - znaky

- Činnost státu vykonávaná pouze **nezávislými soudy**
- Spočívající v projednávání a rozhodování **konkrétních věcí**
- Postup soudu, účastníků a dalších zúčastněných osob je **upraven zákony – procesními řády**
- **Aplikace práva** (vázanost zákonem)
- Výsledkem je **závazné a nezměnitelné rozhodnutí**

Druhy soudnictví

- Civilní soudnictví
 - Soukromoprávní věci
- Trestní soudnictví
 - Rozhodování o vině a trestu za trestné činy
- Správní soudnictví
 - Ochrana veřejných subjektivních práv ohrožených či porušených správními orgány
- Ústavní soudnictví
 - Ochrana ústavnosti (tj. nikoliv běžné zákonnosti)

Soudní soustava v České republice

Soustava soudů

- Jednotná soudní soustava – zahrnuje všechny soudy ve státě
- Více soudních soustav
 - Soudy obecné (zpravidla civilní a trestní)
 - Soudy zvláštní (např. soustava správních soudů, ústavní soudnictví)

Článek a instance

- Článek soudní soustavy
 - Organizační pojem označující postavení soudu v rámci soudní soustavy
 - Soudní soustava má zpravidla více článků, může však mít i jenom jeden
 - Územní obvod působnosti vyššího soudu se shoduje se souhrnem územních obvodů nižších soudů
- Instance (stupeň, stolice)
 - Procesní pojem vyjadřující procesní vztahy při rozhodování o řádných opravných prostředcích

Soustava soudů v ČR

- Dvě soustavy
 - Soustava obecných soudů
 - Nejvyšší soud
 - Nejvyšší správní soud
 - Vrchní soudy
 - Krajské soudy
 - Okresní soudy
 - Ústavní soudnictví
 - Jediný článek – Ústavní soud

Diferenciace soustavy obecných soudů v ČR

- V civilním a trestním řízení rozhodují
 - Nejvyšší soud
 - Vrchní soudy
 - Krajské soudy (Městský soud v Praze)
 - Okresní soudy (obvodní soudy v Praze a Městský soud v Brně)
- Ve správním soudnictví rozhodují
 - Nejvyšší správní soud
 - Krajské soudy (jejich specializované senáty)

Vrcholy soudní soustavy obecných soudů v ČR

- Soudní soustava obecných soudů má dva vrcholy
 - Nejvyšší soud v civilních a trestních věcech
 - Nejvyšší správní soud ve věcech správního soudnictví
- Nevhodné z hlediska sjednocování judikatury, jež by mělo být základní funkcí těchto soudů
 - Např. nakládání s přeplatky na daních v průběhu konkursu obsahuje jak aspekty civilní, tak finanční (správní); Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud měl na tuto problematiku protichůdné názory; judikaturu tak usměrnil až ÚS (např. III. ÚS 648/04)

Okresní soudy

- Územní obvody – příloha č. 3 k ZSS
- Pobočky (např. Okresní soud v Bruntále – pobočka v Krnově) viz příloha č. 7 k ZSS
- První a nejnižší článek soudní soustavy
- V civilním řízení soudním působí jako soudy prvního stupně, nestanoví-li zákon jinak (§ 9 OSŘ)

Krajské soudy

- Územní obvody – příloha č. 2 k ZSS
- Pobočky – příloha č. 5 a 6 k ZSS
- Druhý článek soustavy obecných soudů
- V civilním řízení soudním rozhodují jako
 - Soudy II. stupně, rozhodují-li o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů
 - Soudy I. stupně, a to ve věcech výslovně uvedených v § 9 odst. 2 a 3

Vrchní soudy

- Územní obvody – příloha č. 1 k ZSS
 - Vrchní soud v Praze
 - Vrchní soud v Olomouci
- Třetí článek soudní soustavy
- V civilním řízení jsou soudy II. stupně (rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů I. stupně)

Nejvyšší soud

- Čtvrtý a nejvyšší článek soudní soustavy
- V civilním řízení rozhoduje zejména o dovoláních proti rozhodnutím odvolacích soudů
- Dovolání je mimořádný opravný prostředek, tj. nelze o dovolacím soudu mluvit jako o třetí instanci; civilní řízení je v ČR **dvouinstanční**
- Úkolem NS je sjednocování judikatury
- § 20 ZSS (změna právního názoru)

Vnitřní organizace soudů

Základy vnitřní organizace

- Soudní oddělení
 - Vytváří se podle senátů nebo samosoudců
- Odborné práce provádí asistent soudce
- Dále u soudu pracují
 - Vyšší soudní úředníci (viz z. č. 189/1994 Sb.)
 - Justiční čekatelé
 - Soudní tajemníci
 - Soudní vykonavatelé
- Administrativní práce provádí soudní kancelář
 - Vedoucí soudní kanceláře
 - Zapisovatelky

Zvláštnosti organizace u NS

- Soudní oddělení se zde vytvářejí v rámci kolegií
 - V současnosti jsou 2 kolegia
 - Občanskoprávní a obchodní
 - Trestní
 - V čele každého kolegia stojí předseda
 - Kolegia např. zaujmají stanoviska ve věcech určitého druhu; provádí výběr rozhodnutí do sbírky
 - V rámci kolegií se vytvářejí tzv. **velké senáty**
- Plénum NS
 - Např. projednává (nikoliv přijímá) jednací řád NS

Funkcionáři soudu I.

- Předseda soudu
- Místopředseda (místopředsedové) soudu
 - Otázka, kolik má mít místopředsedů NS [čl. 62 písm. f) používá množné číslo, § 102 odst. 1 ZSS jednotné]
 - S ohledem na fakt, že od sebe nelze oddělit postavení osoby jako soudce a funkcionáře soudu, může prezident předsedu či místopředsedu NS jmenovat jenom ze soudců tohoto soudu (Pl. ÚS 87/06); jinak by mohlo při jmenování místopředsedy dojít k tomu, že bude obcházena kompetence předsedy NS vyslovit souhlas s přidělením soudce i kompetence ministra spravedlnosti přidělit soudce k tomuto soudu (srov. též Pl. ÚS 17/06)

Funkcionáři soudu II.

- Předsedové kolegií (u NS a NSS)
- Funkcionáře jmenuje
 - Prezident republiky, jde-li o předsedu a místopředsedu NS
 - Ministr spravedlnosti, jde-li o předsedy a místopředsedy vrchních, krajských a okresních soudů
 - Předseda NS, jde-li o předsedy kolegií tohoto soudu

Odvolávání funkcionářů I.

- § 106 ZSS vycházel ze zásady, že **kdo jmenuje, ten odvolává**, tj. že by orgán moci výkonné mohl odvolat předsedu či místopředsedu soudu, kterého jmenoval
- **Tento princip je neústavní**, ÚS § 106 odst. 1 ZSS proto zrušil (srov. Pl. ÚS 18/06 a předtím Pl. ÚS 7/02); v nálezech konstatoval, že:
 - nelze od sebe oddělit postavení předsedy soudu jako soudce a jako orgánu státní správy soudu
 - nejen právní úprava odvolávání soudců, ale i právní úprava odvolávání předsedů a místopředsedů soudů musí **respektovat ústavní principy dělby moci a nezávislosti soudní moci**
 - funkce předsedy a místopředsedy má být považována za kariéerní postup
 - tito funkcionáři by proto měli být **odvolatelní pouze ze zákonem předvídaných důvodů a v kárném řízení**

Odvolávání funkcionářů II.

- V současné době se chystá novelizace ZSS a z. č. 7/2002 Sb.
- Novela reaguje na uvedené požadavky; předsedu a místopředsedu soudu a předsedu kolegia bude možno odvolat jenom pro kárné provinění v kárném řízení
- Problematická je však celková koncepce kárného řízení, podle níž má být kárným soudem NSS (viz dále)

Správa soudnictví

Úkoly státní správy soudů

- Vytváření podmínek k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce
 - Personální
 - Organizační
 - Hospodářské
 - Finanční
 - Výchovné
- Dohled na řádné plnění úkolů soudům svěřených
 - Spisové prověrky
 - Dohled nad úrovní soudních jednání
 - Vyřizování stížností
 - Vyhodnocování soudních agend (MSp)

Orgány státní správy soudů

- Ministerstvo spravedlnosti
 - Ústřední orgán státní správy
- Předseda a místopředseda NS a NSS
- Předsedové a místopředsedové vrchních, krajských a okresních soudů
- Případně další osoby
 - Z dalších osob má významnou úlohu především ředitel správy

Soudcovské rady

- Soudcovská rada je **poradním orgánem** předsedy soudu
- Její členy **volí soudci** působící u konkrétního soudu
- **Působnost** spočívá v tom, že např.
 - Vyjadřuje se k osobám kandidátů na předsedu senátu
 - Vyjadřuje se k soudcům, kteří mají být přiděleni či přeloženi k tomuto soudu
 - Projednává návrh rozvrhu práce
 - Vyjadřuje se k zásadním otázkám státní správy soudů
- Nerozhoduje, pouze radí
- Soudcovské rady nejsou nijak hierarchicky organizovány a ani nevytvářejí žádný ústřední orgán; nelze je tedy považovat za reprezentanta soudní moci a partnera MSp coby ústředního orgánu státní správy soudů (orgánu moci výkonné); tato situace proto nevyklučuje riziko případného nepřímého ovlivňování moci soudní mocí výkonnou (např. přidělování rozpočtových prostředků) – viz Pl. ÚS 7/02

Povaha státní správy soudů

- Státní správa soudů má exekutivní povahu, tj. jde o uplatňování **moci výkonné**
- Dohled např. v podobě vyřizování stížností (§ 164 ZSS a násl.) proto musí respektovat **nezávislost soudní moci**, tj. stížnost může směřovat pouze proti narušování důstojnosti řízení, nevhodnému chování soudních osob a průtahům v řízení, nikdy se jí však nelze domáhat přezkumu soudního rozhodnutí

Obrana proti průtahům

- Stížnost na průtahy v řízení (§ 164 a násl. ZSS)
- Má-li stěžovatel zato, že stížnost nebyla řádně vyřízena, může podat návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a
- Ani jeden z těchto prostředků nepovažuje judikatura ESLP za účinný prostředek nápravy [jediným účinným prostředkem je zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb.]
- Ke zcela absurdnímu způsobu aplikace srov. II. ÚS 1/05

Základní principy soudní organizace

Základní principy soudní organizace

- Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců
- Zásada výkonu soudnictví pouze soudem
- Zásada zákonného soudce
- Zásada obsazení soudu senátem či samosoudcem
- Zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví

Nezávislost - význam

- Klíčový předpoklad objektivního rozhodování
- Čl. 81 a 82 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech
- § 1, § 79 ZSS
- Nezávazné dokumenty (OSN, Rada Evropy)

Judikatura

- Pl. ÚS 7/02: Jakkoli tedy ani ve sféře justice neusiluje ani demokratický stát o maximalistické programy, a je proto zcela vzdálen představě „soudcovského státu“ ... je na druhé straně povinen vytvářet institucionální předpoklady pro to, co, pokud jde o justici, platí jako **specifické a nepodmíněné, totiž konstituování a etablování reálné nezávislosti soudů ...** Uvedená reálná nezávislost soudů je specifickým a nepostradatelným atributem soudní moci, odůvodněným a také vyžadovaným čl. 4 Ústavy, ..., jakož i čl. 81 a čl. 82 Ústavy... Již konstatovaný specifický rys a obsah soudní moci nemůže být proto zpochybňován, a proto **ani její základní funkce nejsou slučitelné se žádným způsobem infiltrace jiné státní moci ...** **Princip nezávislosti soudu** má tedy v tomto směru, jak již uvedeno, **nepodmíněnou povahu vylučující možnost ingerence výkonné moci.**

Projevy nezávislosti

- Ústava garantuje nejen nezávislost soudu, ale i nezávislost soudce; rozeznáváme:
 - Institucionální nezávislost soudní moci
 - Funkční nezávislost soudce

Institucionální nezávislost

- Nezávislost na výkonné a zákonodárné moci po stránce organizační i kompetenční
- Vylučuje přezkum soudních rozhodnutí jinými orgány než soudy
- Zákaz ovlivňování soudců při rozhodování jednotlivých věcí
- Promítá se kupř. i do způsobu odvolávání soudních funkcionářů (nyní zrušený § 106 ZSS)

Judikatura

- Pl. ÚS 7/02: „Každý také může legitimně, v souladu s čl. 6 Úmluvy, nezávislost a nestrannost od soudnictví i od každého soudce, jemuž je svěřena ochrana jeho práv, očekávat. Ve smyslu uvedené normy byl také požadavek „nezávislého a nestranného soudu zřízeného zákonem“ v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva rozvinut tak, že pro splnění podmínky nezávislosti je nezbytné, aby
 - soud mohl opřít svá rozhodnutí o svůj vlastní svobodný názor na fakta a jejich právní stránku,
 - aniž by měl jakýkoliv závazek vůči stranám a veřejným orgánům,
 - a aniž by jeho rozhodnutí podléhalo přezkoumání jiným orgánem, který by nebyl stejně nezávislým v uvedeném smyslu.“

Funkční nezávislost

- **Vázanost soudce pouze zákonem a mezinárodní smlouvou**, která je součástí právního řádu (čl. 95 Ústavy, § 79 ZSS), **nikoliv celým právním řádem** (a už vůbec ne názory či pokyny třetích osob; výjimkou je vázanost právním názorem v kasačním rozhodnutí)
- Soudce je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem či mezinárodní smlouvou; dospěje-li k závěru, že podzákoný předpis
 - je s nimi **v rozporu, podzákoný předpis v konkrétním případě neaplikuje**
 - je s nimi **v souladu, je povinen řídit se i jím.**

Judikatura k čl. 95 Ústavy (I.)

- Pl. ÚS 1/93: Soud není oprávněn domáhat se u Ústavního soudu vyslovení nesouladu mezi nařízením vlády a Listinou základních práv a svobod, neboť jak plyne jednak z čl. 95 odst. 2 Ústavy, jednak z § 64 odst. 4 zák. č. 182/1993 Sb. , soud je oprávněn podat v souvislosti se svou rozhodovací činností pouze návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení pro rozpor s ústavním zákonem.

Judikatura k čl. 95 Ústavy (II.)

- III. ÚS 269/05: Soudce obecného soudu při použití „jiného právního předpisu“ opravňuje přezkoumat jeho soulad se zákonem, a to s právními účinky **inter partes** a nikoli erga omnes. Smyslem tohoto přezkumu není kontrola norem, soud tedy nerozhoduje o neplatnosti „jiného právního předpisu“, rozhoduje toliko o jeho **neaplikovatelnosti v dané věci**. ... Vázanost soudce zákonem ... znamená **oprávnění soudu neaplikovat „jiný právní předpis“**, je-li soudem považován **za rozporný se zákonem**. *A contrario* z uvedených ústavních ustanovení ale vyplývá, že **v případě, nekonstatuje-li obecný soud nesoulad „jiného právního předpisu se zákonem“**, je **jím vázán**.

Záruky soudcovské nezávislosti

- Způsob ustanovování soudců
- Neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudce
- Neslučitelnost funkcí
- Ústnost a veřejnost jednání
- Kárná odpovědnost soudce
- Imunita soudce
- Vyloučení soudce pro podjatost

Způsob ustanovování soudce

- Soudce jmenuje **prezident republiky** [čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy, § 63 ZSS]; požadavek kontrasygnace (čl. 63 odst. 3 Ústavy)
 - Soudní ochrana je možná; k tomu viz rozhodnutí č. 905/2006 Sb. NSS
- Funkce je **časově neomezená** (§ 61 odst. 1 ZSS)

Neodvolatelnost soudce

- Čl. 82 odst. 2 Ústavy
- Soudce lze z funkce odvolat pouze kárným opatřením podle § 88 odst. 1 písm. d) ZSS
- Kárné řízení vede kárný senát, složený ze soudců, tj. z členů moci soudní
- Neplatí, že kdo jmenuje (prezident), odvolává; tato zásada se uplatňuje pouze ve vztazích nadřízenosti a podřízenosti

Nepřeložitelnost soudce

- Soudce nelze zásadně proti jeho vůli přeložit k jinému soudu (§ 82 odst. 2 Ústavy)
- Zásadně je nutná žádost soudce nebo jeho souhlas (§ 71 ZSS)
- Bez souhlasu lze soudce přeložit
 - Došlo-li zákonem ke změně v organizaci soudů či ke změně jejich obvodů
 - Nelze-li řádný výkon soudnictví zajistit jinak
 - Další omezující podmínky viz § 72 ZSS

Neslučitelnost funkcí

- Funkce soudce není slučitelná s funkcí
 - prezidenta republiky
 - člena Parlamentu
 - s jakoukoli funkcí ve veřejné správě
 - s dalšími činnostmi stanovenými zákonem (čl. 82 odst. 3 Ústavy, § 74 odst. 2 ZSS).
 - Viz např. § 85 ZSS, § 80 odst. 5 písm. b)
- § 74 odst. 3 ZSS stanovil, že za funkci ve veřejné správě se nepovažuje kupř. členství v poradních orgánech vlády a parlamentu; ÚS v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/02 toto ustanovení zrušil, neboť protiústavně zužovalo výčet obsažený v čl. 82 odst. 3 Ústavy; imanentním rysem funkce soudce je její kontinuálnost, a proto nelze neslučitelnost funkcí ani obcházet kupř. tím, že po dobu působení u MSp bude soudce dočasně zproštěn výkonu své funkce

Ústnost a veřejnost jednání

- Čl. 96 Ústavy , § 6 ZSS, § 116 OSŘ
- Jednání je ústní a veřejné
- Výjimky stanoví pouze zákon
 - Jednání před notáři jako soudními komisaři
 - Ohrožení utajovaných informací, obchodního tajemství, důležitého zájmu účastníků nebo mravnosti
- Rozsudek se vyhláší veřejně vždy
- Umožňuje veřejnosti vykonávat kontrolu nad tím, jak soudy vykonávají soudnictví

Kárná odpovědnost

- § 86 ZSS a násl., zákon č. 7/2002 Sb.
- Soudce je kárně odpovědný za kárné provinění; tím je zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce
 - narušuje **důstojnost** soudcovské funkce nebo
 - **ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování**

Kárná opatření a řízení

- Kárná opatření
 - Důtka
 - Snížení platu až o 25% na 6 měsíců; při opětovném provinění na 1 rok
 - Odvolání z funkce předsedy senátu
 - Odvolání z funkce soudce
- Kárné řízení je dvoustupňové, probíhá před kárnými senáty (vrchní soudy, NS), složenými z předsedy a 4 soudců

Garance spravedlivého procesu v kárném řízení

- Z judikatury ÚS (III. ÚS 1076/07, II. ÚS 53/06) plyne, že
 - Funkce soudce je veřejnou funkcí
 - Právo na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím zahrnuje též právo volené a jiné veřejné funkce nerušeně vykonávat, včetně práva na ochranu před protiprávním zbavením této funkce
 - Kárné řízení s možností uložení kárného opatření odvolání z funkce tak do základního práva garantovaného čl. 21 odst. 4 Listiny zasahuje, a proto musí být pod ochranou soudní moci
 - Soudy musí v kárném řízení rozhodovat podle pravidel spravedlivého procesu; **soudce má práva analogická jako osoba obviněná ze spáchání trestného činu**

Novela

- Podle chystané novely má být kárné řízení
 - pouze jednostupňové
 - kárným soudem má být NSS
 - senát bude obsazen z poloviny (3) soudci a z poloviny (3) představiteli jiných profesí
 - bude rozhodovat mj. i o odvolání soudních funkcionářů (tedy např. i předsedy, místopředsedy či předsedy kolegia NSS)

Imunita soudce

- § 76 ZSS
- Pro činy spáchané při výkonu funkce soudce nebo v souvislosti s výkonem této funkce lze soudce trestně stíhat nebo vzít do vazby **jen se souhlasem prezidenta republiky**
- Neplatí pro trestné činy nesouvisející s rozhodovací činností

Vyloučení soudce pro podjatost

- Soudce nesmí být při projednávání a rozhodování věci podjatý, tj. musí být nestranný
- Viz § 14 OSŘ
- Judikatura ÚS i ESLP vychází z dvojího testu nestrannosti
 - **Subjektivní test** – osobní přesvědčení soudce v dané věci (zda se soudce cítí být podjatým s ohledem na svůj poměr k věci, účastníkům a jejich zástupcům)
 - **Objektivní test** – zda existují dostatečné záruky, které mohou vyloučit legitimní pochybnosti o podjatosti

Zásada výkonu soudnictví pouze soudem

- Čl. 81 Ústavy – soudní moc vykonávají **jménem republiky** nezávislé soudy
- Soudnictví je výkonem funkce státu; soudem je proto **vždy pouze státní orgán**
- Rozhodčí soudy nejsou soudy ve smyslu právě uvedeném (nejde o státní orgány); obdobné platí i pro notáře a soudní exekutory, i když se některé jejich úkony považují za úkony soudu; soud si zde vždy zachovává kontrolu

Právo na přístup k soudu

- Čl. 6 odst. 1 Úmluvy garantuje každému právo na soud ve věcech týkajících se občanských práv a závazků a jakéhokoliv trestního obvinění
- V originálním znění se nemluví o soudu, ale o **tribunálu**; ve smyslu judikatury ESLP nemusí proto jít o soud v klasickém slova smyslu, integrovaný do soustavy soudů; vždy však musí jít o tribunál nezávislý a nestranný, zřízený zákonem a nadaný plnou jurisdikcí

Zásada zákonného soudce

- Čl. 38 odst. 1 Listiny: „Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.“
- Funkce: **zábrana proti účelovému manipulování s jednotlivými věcmi**
- Pravidla, na základě nichž se určí, který soud a soudce věc projedná a rozhodne, musí být stanovena obecně předem **zákonem**, resp. alespoň na základě něj rozvrhem práce
- Zákonem musí být zřízen i sám soud (viz čl. 6 odst. 1 Úmluvy)
 - O zřízení soudu nemohou rozhodovat orgány moci výkonné

Projevy „zákonného soudce“

- stanovení věcné, místní i funkční **příslušnosti** zákonem [v rozporu s tímto principem je, že se okruh věcí projednávaný na pobočce soudu uvádí pouze v rozvrhu práce - § 42 odst. 1 písm. b) ZSS]
 - Orgán moci výkonné (předseda soudu coby orgán státní správy soudů) určuje, které věci se mají projednávat na pobočce
- zákonná úprava **obsazení soudu** (samosoudce nebo senát)
- projednávat a rozhodovat konkrétní věc může jenom ten samosoudce, resp. jenom ti soudci tvořící senát, kteří jsou určeni pravidly obsaženými v **rozvrhu práce**; zastoupení náhradníky připadá v úvahu pouze v odůvodněných případech stanovených rozvrhem práce (např. vyloučení pro podjatost, nemoc či dovolená), a to v souladu s pravidly, které rozvrh práce předem předvídatelně a transparentně stanoví
- **pravidla přidělování** věcí jsou obsažena v rozvrhu práce
- **vyloučení podjatých soudců** z projednávání a rozhodování věci

Rozvrh práce

- Rozvrh práce přijímá na každý rok předseda soudu po projednání se soudcovskou radou
- V rozvrhu práce se mj.
 - Jmenovitě určují soudci tvořící senát a samosoudci (okolo senátů či samosoudců se potom vytvářejí jednotlivá soudní oddělení)
 - Způsob rozdělování věcí mezi soudní oddělení (tradičně tzv. „kolečkem“)
 - Pravidla zastupování
- Rozvrh práce je veřejně přístupný

Zásada obsazení soudu senátem či samosoudcem

- Čl. 94 odst. 1 Ústavy: „Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.“
- V civilním řízení (§ 36 a násl.):
 - V řízení před okresním soudem jedná senát pouze v pracovních věcech, jinak rozhoduje samosoudce
 - V řízení před krajským soudem rozhoduje senát v odvolacím řízení; v prvním stupni rozhoduje samosoudce
 - Vrchní soudy a Nejvyšší soud rozhodují vždy v senátech
- Rozhodování v jiném obsazení (ledaže místo samosoudce rozhoduje senát) je zmatečností řízení [§ 229 odst. 1 písm. f) OSŘ] a porušuje princip zákonného soudce

Zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví

- Čl. 94 odst. 2 Ústavy: „Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.“
- „Další občané“, tj. tzv. **přísedící** se v civilním řízení vyskytují pouze v pracovních věcech v řízení před okresními soudy; senát je složen z předsedy (vždy soudce) a 2 přísedících [§ 35 odst. 2 ZSS, § 36a OSŘ]